

*Zamonaviy Taraqqiyotda
Ilm-fan Va Madaniyatning
O'rni*

*Respublika ilmiy amaliy
konferensiyasi*

**Aniq fanlar
Tabiiy fanlar
Texnika fanlari
Kitobxonlik
Iqtisod fanlari
Pedagogika fanlari
Filologiya
San'at**

Oz ijodiy ishlaringiz ommalashtirish imkoniyati

+99899 848 46 78

conferenceinternational51@gmail.com

www.academics.uz

www.academics.uz

Тахририят**О. Муҳаммадиева**

Терду Фалсафа кафедраси уқитувчиси
Фалсафа фанлари буйича фалсафа
доктори (PhD)

У. Тўлаков

Термиз давлат университети
Иқтисодиёт ва туризм факультети
Молия кафедраси катта ўқитувчиси

Ф. Холлиев

Термиз давлат университети Физика-
математика факултети, Амалий
математика ва информатика кафедраси
ўқитувчиси

Т. Мамаджанова

Иқтисодиёт ва менежмент кафедраси
катта уқитувчиси. (PhD)

А.Алиев

Academic_uz жамоаси раҳбари

М.Холмўминов

Ўзбекистон Республикаси Маданият
вазирлиги Илмий-методик маркази
Бош мутахассиси

М.Эрмухаммедова

“Academics publication MCHJ”
раҳбари

Editorship**O. Muhammadiyeva**

Teacher of the Department of
Philosophy, Termez State
University. Doctor of
Philosophy(PhD)

U. Tulakov

Teacher of Department of Finance
Faculty of Economics and
Tourism, Termez State University
F. Xollieva

Teacher of Department of Applied
Mathematics and Informatics,
Faculty of Physics and
Mathematics,
Termez State University

T. Mamajanova

Head Teacher of Department of
Economics and Management.
(PhD)

A.Aliyev.

Academic_uz team leader

M.Kholmominov.

Ministry of Culture of the
Republc of Uzbekistan Scientific-
methodical center Chief specialist

M.Ermukhammedova.

”Academics publication”

MUNDARIJA

<u>1</u>	<i>Xayitgul Muzaffarova Tursunqulova Ozoda</i>	INKLYUZIV TA'LIMNI AMALIYOTGA JORIY QILISH MASALALARI	<u>6</u>
<u>2</u>	<i>X. N. Muzaffarova Suvonqulova Shaxnoza</i>	HARAKAT-TAYANCH A'ZOLARI JAROHATLANGAN BOLALAR	<u>9</u>
<u>3</u>	<i>Gayratova Gulzoda Sanat qizi</i>	LINGUVOOETIC ANALYSIS IN THE WORKS OF ABDULLA ORIPOV (monografiya)	<u>12</u>
<u>4</u>	<i>Bahronova Dilnora Alisher qizi</i>	THE USE OF HUSNI TA'LIL IN ATOI'S POEMS	<u>39</u>
<u>5</u>	<i>Bekzod Ergashov Jahongir o'g'li</i>	URUSH MAVZUSIDAGI HIKOYA BADIYATI	<u>44</u>
<u>6</u>	<i>Meyliyeva Adiba G'ayrat Qizi</i>	«BOLALAR JURNALISTIKASIGA REKLAMA KERAK»-MI?	<u>47</u>
<u>7</u>	<i>Nazokat O'rinboyeva</i>	ERKIN VOHIDOV SHE'RIYATIDA YUMORISTIK KAYFIYAT TABIATI	<u>50</u>
<u>8</u>	<i>O'rinova Hulkar Shokirovna Urunova Xurshida Shodiyevna Qurbonova Mahliyo Tohir qizi</i>	ENERGETIKANING EKOLOGIK MUAMMOLARI	<u>53</u>
<u>9</u>	<i>Munavvarxonova Mahliyoxon Muzaffarxon qizi</i>	BOSHLANG'ICH SINIF DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH	<u>56</u>
<u>10</u>	<i>Axrorjon Mамажанов Хасанов Ходжиакбар</i>	ПРОБЛЕМЫ ПРЕДМЕТНОЙ ОБЛАСТИ ИНФОРМАТИКИ. МОДЕЛИРОВАНИЕ ФИЗИЧЕСКИХ СИСТЕМ И ПРОЦЕССОВ.	<u>59</u>
<u>11</u>	<i>Bahronova Dilnora Alisher qizi</i>	A POET WHO DOES NOT FIT INTO THE WORLD	<u>64</u>

HARAKAT-TAYANCH A‘ZOLARI JAROHATLANGAN BOLALAR**X. N.Muzaffarova**

Jizzax DPI Maxsus pedagogika kafedrası o‘qituvchisi

Suvonqulova Shaxnoza

Defektologiya (logopediya) yo‘nalishi I-kurs magistranti

Har qanday ota-ona o‘z oilasida sog‘lom farzandni, jismonan baquvvat, ruhan tetik, fikrlash qobiliyati sog‘lom, iymon-e‘tiqoldi butun, bilimli, ma‘nviyati yuksak, mard va jasur, har tomonlama kamol topishini istaydi. Respublikamizda so‘nggi paytlarda bolalarning sog‘lom tug‘ilishini ta‘minlash, anomaliyalarning oldini olish hamda jismoniy yoki ruhiy rivojlanishda kamchiliklari bo‘lgan bolalarni ertaroq aniqlash chora-tadbirlari ustida talaygina ishlar olib borilmoqda. Natijada, harakat-tayanch a‘zolari jarohatlangan bolalar ham aniqlanib, ularga maxsus yordam ko‘rsatilmoqda. Harakat-tayanch a‘zolari jarohatlangan bolalarning ko‘pchiligiga nogironlar aravachalari olib berilganligi sababli, ular bog‘cha va maktablarga qatnay boshladilar.

Harakat-tayanch a‘zolari jarohatlangan bolalar serebral falaji, poliomielit (shol kasalligi asorati), harakat-tayanch a‘zolarining turli tug‘ma va orttirilgan deformatsiyasi – artrogripoz, oyoq-qo‘llarning majruxligi, axondroplaziya yoki xondrodistrofiya – tana, bo‘yin, boshning normal rivojlanayotgan bir paytida tug‘ma oyoq-qo‘l suyaklari o‘sishining orqada qolishi, miopatiya – mushak to‘qimalarida modda almashinuvi bilan bog‘liq bo‘lgan irsiy kasallikda mushaklar yaxshi qisqarmaydi, kishi qo‘l-oyoqni harakatga keltira olmaydi.

Harakat-tayanch a‘zolari jarohatlangan bolalarning ko‘pchiligida miya falaji kuzatiladi. Bolalar serebral falaj kasalligi hali yetilmagan, shakllanib bo‘lmagan miyaning kasalligidir. Onaning xomiladorlik davrida ma‘lum kasalliklar bilan kasallanishi, tug‘ilish vaqtidagi patologik o‘zgarishlar, tug‘ilgandan to bir yoshgacha davr ichida bolani kasallanishi natijasida bosh miyaning harakat zonalari shikastlanadi, uning natijasida esa miyaning yaxlit yetilishi kechikadi va buziladi. Oqibatda bolaning umumiy hamda nutqiy motorikasi (harakatchanligi) faoliyati buziladi. Nutqning rivojlanmasligi esa intellektual rivojlanishni sekinlashtiradi.

Kishi organizmining asosiy funksiyalari – nafas olish, qon aylanish, yutunish, tana harakati, nutqiy harakatlar va boshqalar harakat orqali – mushaklarning qisqarish natijasida sodir etiladi. Harakatlar ixtiyoriy va ixtiyorsiz bo'ladi. Aniq maqsadni ko'zlab bajarilgan ixtiyoriy harakatlar inson xatti-harakati, xissiy-irodaviy qobiliyati, bilish faoliyatini, hulqining shakllanishida asosiy rol o'ynaydi. Kasallikning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan harakat buzulishlari bolalar serebral falajida har xil namoyon bo'ladi. Adabiyotlarda bolalar miya falajining quyidagi shakllari qayd qilingan: spastik diplegiya, spastik gemiplegiya, ikkilamchi gemiplegiya, paraplegiya, monoplegiya, atonik-astatik sindrom. Bolalar miya falajining eng keng tarqalgan shakli spastik diplegiya. Bu shakldagi kasallik qo'l va oyoq harakatlarining buzilishi bilan karakterlanadi. Bunda ayniqsa oyoq qo'lga nisbatan ko'proq jarohatlangan bo'ladi. Qo'l oyoqlarning erkin harakatini chegaralanishi yoki butunlay harakatsizlanishi mushaklarning kuchsizlanishi bilan birga kechadi. Bola qo'llarini tepaga ko'tarishga qiynaladi yoki umuman ko'tara olmaydi, oldinga, chetga uzata olmaydi, oyoqlarni buk olmaydi, yoz olmaydi. Har qanday harakat sodir bo'lishi uchun mushak tonusi normal bo'lishi shart. Bolalar serebral falajida mushak tonusi juda baland bo'ladi, natijada bola o'ziga xos holatni qabul qiladi: tizzadan bukilgan oyoq barmoqlarga tiraladi, tirsaklar bukilib, qo'llar tanaga yopishganday bo'ladi; qo'l barmoklari bukilib, mushtlar hosil qiladi. Shartsiz majburiy harakat giperkinezlar shartli harakatlarni bajarilishini keskin qiyinlashtiradi yoki mutlaqo bajara olmasligiga olib keladi. Muvozanat harakatning buzilishi o'tirish, turish, yurishni qiyinlashtiradi yoki butunlay bajara olmaydigan holatga olib keladi.

Kinesteziya – tana yoki tana qismlari harakatini sezish demakdir. Kinesteziya maxsus sezuvchi to'qimalar – proprioretseptorlar orqali sodir bo'ladi. Bu to'qimalar mushak, pay, bo'g'imlarda joylashgan bo'ladi. Ular oliy nerv sistemasiga tana, qo'l, oyoqlarning xolati haqida, mushaklarning qisqarishi haqida ma'lumot beradi. Spastik diplegiya shaklidagi bolalar miya falaji bilan kasallangan bolalar intellekti, fikrlash qobiliyati yaxshi rivojlanmagan bo'ladi. Ular umumta'lim maktablari dasturini a'lo baholar bilan o'zlashtira olishlari mumkin. Biroq bunday bolalarning jismoniy va aqliy rivojlanishidagi o'ziga xos xususiyatlari, qiyinchiliklari ular uchun maxsus

yordamni tashkil etilishini talab etadi. Harakat-tayanch a’zolari jarohatlangan bolalar uchun O‘zbekistonda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bog‘cha va maktab yoshidagi bolalar uchun maxsus maktab internatlar faoliyat ko‘rsatmoqda. Ayrim bolalar umumta’lim ommaviy maktabgacha tarbiya muassasalarida va maktabda integratsiyalashgan inklyuziv ta’limga jalb etilmoqda. Maxsus muassasalarda barcha ta’lim-tarbiya ishlari korreksion yo‘nalishda amalga oshiriladi. Ko‘proq harakat funksiyalarini korreksiyalashga e’tibor beriladi. Harakat-tayanch a’zolari jarohatlangan bolalar bilan maxsus muassasalarda harakat funksiyasini korreksiyalash ishlari kompleks tarzda, ya’ni bolaga har tomonlama ta’sir o‘tkazish yo‘li bilan amalga oshiriladi. Bunga tibbiy dori-darmonlar bilan davolash, fizioterapevtik, ortopedik, uqalash-massaj, davolovchi gimnastika, jismoniy tarbiya, mehnatga o‘rgatish ishlari kiradi.

Tibbiy dori-darmonlar bilan davolash ishlari mushak tonusini pasaytirish, giperkinez-majburiy harakatlarni kamaytirish, asab sistemasidagi kompensator jarayonining faolligini kuchaytirishga yo‘naltiriladi. Fizioterapevtik muolajalar mushak tonusini pasaytirishga, mushaklardagi qon aylanishini yaxshilashga qaratiladi.

Ortopedik tadbirlar harakat-tayanch a’zolari, bo‘yin, gavda harakatini yaxshilash, kerak bo‘lsa ortopedik moslamalardan foydalanishni, har bir bola shaxsiy ortopedik rejimga rioya qilishga o‘rgatishga qaratiladi. Mediko-pedagogik komissiyaning xulosasiga binoan, harakat-tayanch a’zolari jarohatlangan bolalar inklyuziv ta’lim olishga yoki maxsus maktabgacha yoshdagi bolalar muassasasiga maktab-internatlarga yuboriladi. Bu muassasalarga o‘zlari yoki aravachada yura oladigan, o‘zgalarning qaroviga muhtoj bo‘lmagan bolalar qabul qilinadi. Sog‘liqlarini tiklagach tibbiy-pedagogik komissiyaning xulosasiga binoan o‘quvchilarni umumta’lim bog‘cha yoki maktabga o‘tkaziladi.

Foydalanilgan adabiyot

1. M. B. Rizashova. Serebral falaj bolalar bilan korreksion-logopedik ish jarayonida ota-ona va defektolog hamkorligi. // Vestnik OshGU – Osh, 2008- №5. 102-105 str